

ЛІНГВО-КОМУНІКАТИВНІ ОСОБЛИВОСТІ ДИСКУРСУ РОДИННОГО СПІЛКУВАННЯ

Сергієнко А.

(Сумський державний університет)

Науковий керівник – канд. філол. наук, доцент Баранова С. В.

На початку ХХІ століття на перший план лінгвістики і науки в цілому вийшли проблеми людини, зокрема, її спілкування. Зараз відбувається становлення нового комунікативного підходу, який хоча і зберігає провідні ознаки функціонального мовознавства попереднього періоду, суттєво відрізняється низкою важливих рис, серед яких принципово новою стала його когнітивна складова. Протягом останнього десятиріччя у лінгвістиці досліджується проблема організації мовного коду в спілкуванні, тобто одиниць і категорій мови, які розглядаються не в аспекті їх системно-структурної організації, а в психокогнітивному вимірі живої комунікації. Однією з найважливіших категорій мовного коду більшість мовознавців вважають дискурс.

Дискурсом називають складне поєднання мовного і позамовного, у межах якого постійно перебуває людина як соціальна істота. Міжособистісне спілкування складається з використання конкретної мови чи мов і фізичних, психічних, когнітивних та інших дій, станів, процесів, почуттів, що супроводжуються взаємодією з певними об'єктами.

Останнім часом мовознавці приділяють увагу дослідженню специфіки конкретних дискурсів, а саме сімейного і конфліктного англomовного дискурсу. Об'єктом дослідження виступає англomовний сімейний дискурс, а його предметом є специфіка об'єктивації у цій дискурсивній діяльності базових ролей членів родини. Побутове сімейне спілкування вважається природним вихідним типом спілкування, який засвоюється в онтогенезі і як тип дискурсу розвивається протягом усього життя людини. Характерними особливостями цього типу дискурсу є високий ступінь спонтанності організації спілкування, ситуативна залежність, відносна суб'єктивність у вирішенні загальноціннісних побутових проблем і, як результат, порушення логіки, вільне оперування структурними, лексико-граматичними та стилістичними засобами, оформлення висловлювань та висока концентрація невербальних комунікативних компонентів у мовленні.

Основними типами сімейного дискурсу є матримоніальний діалогічний дискурс (спілкування “чоловік – жінка”), парентальний діалогічний дискурс (спілкування “батьки – діти”), дискурс сіблінгів (спілкування “брати – сестри”). Ці типи дискурсу виступають як різновиди особистісно-орієнтованого дискурсу в родинно-побутовій сфері.

Адресат и адресант в англomовному сімейному діалогічному дискурсі мають свої певні характеристики в залежності від їх статі, віку, позиції в

родині, емоційності та раціональності мислення. Наявність в сімейному діалогічному дискурсі ієрархії відносин, котра проявляється у фіксованості соціальних ролей комунікантів, робить гендер та вік головними параметрами для пояснення мовленнєвої поведінки комунікантів.

Сучасні дослідження у галузі прагмалінгвістики відображають зростання інтересу вчених до мовленнєвої взаємодії комунікантів у конфліктних ситуаціях спілкування, в яких мовленнєва поведінка комунікантів відзначається застосуванням конфліктного дискурсу.

Критеріальною ознакою конфліктного дискурсу є стратегія конфронтації – комунікативні дії адресанта, які зумовлюють дисгармонію інтерперсональних відносин та реалізацію загрози особі, що співвідноситься з певними мовними та мовленнєвими проявами. Конфліктний дискурс характеризується певними закономірностями як у статичному, так і в динамічному аспектах. Ці закономірності втілені у вигляді двох гіпотетичних моделей конфліктної мовленнєвої взаємодії – “ідеальної суперечки” (аргументований дискурс) та “ідеальної сварки” (агресивний дискурс). Конфлікти між членами однієї сім’ї розвиваються за різними сценаріями залежно від характеру родинних стосунків конфліктуючих сторін. Найчастіше описаними в художній літературі сімейними конфліктами є сварки між дітьми й батьками. Характер мовленнєвих дій комунікантів, які перебувають у відносинах “батьки-діти” значною мірою визначається двома факторами: виконуваною роллю і особистісними характеристиками, серед яких основними є характер, темперамент, вік і освіта. Комунікативною метою батьків у конфліктних ситуаціях є зміна напрямку й способу дій дитини відповідно до власних уявлень та інтересів; мета дитини зводиться до відстоювання свого права на власні рішення, що йдуть всупереч з інтересами батьків.

Незважаючи на спонтанний характер сімейного дискурсу, він все ж є цілеспрямованою діяльністю, яка включає як мінімум дві взаємопов’язані частини - мовленнєвий акт і його перлокутивний ефект.

Сергієнко, А. Лінгво-комунікативні особливості дискурсу родинного спілкування [Текст] / А. Сергієнко; наук. кер. С.В. Баранова // Перекладацькі інновації : матеріали Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, Суми, 25-27 листопада 2010 р. / Ред. кол.: С.О. Швачко, І.К. Кобякова та ін. — Суми : СумДУ, 2010. — С. 112-113.